

paolói nagygyűlésén, továbbá azokban a felismerésekben, amelyekre a hatvanas évek folyamán a mi magyarországi református egyházunk jutott el. Ezeket egy mondatban így summázhatjuk: *Krisztushoz megtérni ma annyit jelent, mint megtérni a felebaráthoz!* Amíg tehát a próféataság gondolatánál a *Szen'írás felfedezéséről* van szó, mert hiszen csak az Írásból vehetünk élő igéket, addig a krisztológiában a *felebarát felfedezéséről* van szó. S ez valóban új és mély dimenzió.

Végül még egyet. Úgy gondolom, érdemes a mi oldalunkon katolikus testvéreink részéről figyelemben részesíteni a református egyházi élet *gyülekezetszerűségét*. Annak a gondolatnak a felfedezéséről van itt szó, amit Istenben boldogult egykori tanítónk, *Bereczky Albert* élete végén fogalmazott meg így: „Gyülekezetekben él az egyház!” S hogy itt mennyire nem valamiféle kongregacionalizmusról van szó, arról éppen a református hitvallásos ekkleziológia biztosít bennünket. Az egyház sorsa, holnapja, hatóereje ugyanis a konkrét gyülekezetekben dől el: jól érzik-e magukat ott az emberek, milyen az atmoszférája, tud-e valóban hit-és szeretetközösséggé lenni, vagy pedig csak az azonos hitűek liturgikus konglomerátuma marad? Ebben a problematikában ma is tanulmányozásra méltó korunk Kálvinja, a nemrégén hazatért *Barth Károly* Egyházi Dogmatikája IV/3. kötetének második fele.

BELON GELLÉRT

Bibliai gondolatok az ökumenizmusról

„Mire való ez a pazarlás?” — kérdezték az elégedetlenkedő tanítványok, amikor látták a betániai vacsora alkalmával a Jézus lábára öntött „drága kenetet”. Ami nem lehetett kevés, hiszen Júdás háromszáz dénárba becsülte (*Jn 12,5*); kévéssel előbb az ötezer embernek alig elég kenyeret kétszáz dénárba értékelték (*Jn 6,7*). Valóban pazarlásnak hathatott ennyi drága kenet kiöntése. Abban az értelemben pedig még inkább fölöslegesnek hathatott, amire Jézus is alkalmazza: „temetésemre tette” (*Mt 26,11*). Ugyanis akik annyira buzgólkodtak Jézus temetése körül, azokban nyilván háttérbe húzódott a harmadnapjra föltámadás jövődőlésének hite. Mégsem veszi zokan az Úr ezeket a halála körüli, hiábavalónak tűnő fáradozásokat és áldozatokat, sőt annyira dicséri, hogy „mindenütt a világon, ahol csak hirdetni fogják az evangéliumot, megemlékeznek majd arról is, amit (ez az aszszony) tett” — mondja (*Mt 26,13*) tanítványai nem kis megrökönyödésére. És a mi megrökönyödésünkre is. Megítélésünk szerint ugyanis kenet csak a sírban maradó testnek szükséges, a feltámadónak nem; így a mi szemünkben a holttestre irányult áldozatosság — kivált ha az a feltámadás hitét eltakarni látszik — fölösleges luxusnak tűnik.

Körülbelül így áll a mi okoskodásunk az Úréval szemben az ökumenizmus kérdésében is. Mi hajlandók vagyunk felkiáltani a minden felekezetben elinduló egy-ségre törekvés láttán: Mire való az energiák pazarlása olyan dologra, ami hiábavalónak látszik? Nem kellene ezeket az energiákat hasznosabb célokra fordítani? Például az egyházak belső megújulásának szolgálatába állítani? De nekünk is halanunk kell Jézus szemrehányását: „Miért bántjátok? Hiszen jót tett velem.”

TITOKZATOS HALÁL. Az ökumenizmusban ugyanis az egyházában mindig meghaló Jézus testét gondoljuk szeretetünk kenetével. Pascal szerint nem négy passió van, hanem öt. Az ötödiket az egyháztörténelem írja. De ehhez a láttató fogalmazáshoz nem kellett Pascal briliáns értelme, hiszen Szent Pál ismételtlen hangsúlyozza: „Testünkben Jézus kínszenvedését hordozzuk szüntelen” (*2 Kor 4,9*). És a Jelenések Könyvének látója Isten trónja előtt „a Bárányt mintegy megölve” látja (*Jel 5,6*).

Főpapi imájában Jézus élete értelmét és főművét plasztikusan így foglalja össze: „Én átadtam nekik a dicsőséget, amit nekem adtál, hogy egyesek legyenek, amint

mi egyik vagyunk: én öbennük, te énbennem, hogy így tökéletesen egyik legyenek ők is" (Jn 17,22). A Jézusban hívők között az egység halála egyúttal Jézus halála is. A hitszakadások pedig nem mások, mint az egység halálos sebei. És ahogy Jézus feltámadt testén is megőrizte a halálos sebeket, úgy titokzatos testén, az anyaszentegyházban éppen ezek a különféle vélekedések és magyarázkodások tesszék állandókká Jézus szenvedéseit. Amin persze lehet botránkozni, mint ahogy botránkoznak mindig és ma is sokan; lehet értelmi kategóriánkba bele nem férőnek — vagyis oktalanságnak, esztelenségnek — minősíteni. Csak egyet nem lehet: tagadni, hogy van ez a szakadás. És lesznek is szakadások, mint ahogy voltak is egyházunknak minden korában.

De ha ilyen állandó jelleggel van és lesz is az egyházban, akkor — kérdezhetjük — miért kell fáradozni az egységen? Belemenekülhetünk-e abba a szenvedetlennek látszó intellektualizmusba, amit Fra Angelico ihletett ecsetje a kereszttel közelében álló Aquinói Szent Tamás arcára festett: mintha azt mondaná: Így kellett szenvednie Krisztusnak? Jézus dicsérete a kenetét pazarló asszonyra mást mond és mást kíván. Halálos sebeit nemcsak elviselni kell tudni, de gondozni, ápolni, még ha reménytelennek és hiábavalónak látszik is.

MEGVÁLTÓ SEBEK. Annál is inkább, mert Jézus sebeinek érintésétől Tamás hitetlensége is meggyógyult, Péter apostol is gyógyító sebeknek nevezi Jézus sebeit (1 Pét 2,29).

Nagy titka megváltásunknak, hogy — mint ma szokás mondani — anti-élettel hoz létre magasabb fekvésű életet, és — mint a szent kereszttel prefációjában mondjuk — önnét támadjon az élet, ahonnan a halál származott. Mikor tudunk a hitszakadásokra úgy tekinteni, mint Szent Pál a megfeszített Krisztusra, „aki a zsidóknak ugyan botrány, a pogányoknak meg oktalanság, de a meghívottaknak... Isten ereje és Isten bölcsessége” (1 Kor 1,24)? És mikor fedezzük fel a történelem Urának azt a merészségét és bátorságát, hogy vállalni merte a sebek megalázó és hiteltelenítő szegényét a világ színe előtt, épp akkor, amikor a világ meghódítását akarta elérni a megváltásban? Épp ezt a merészséget kell észrevennünk a szakadásos egyházban is: merte vállalni a történelem színe előtt a kereszténységet hiteltől megfosztó és világbotrány számba menő felekezeti megosztást — mint sebeket titokzatos szent testén —, és ezeken keresztül árasztani tudta gyógyító kegyelmeit. Valahogy úgy, ahogy Szent Pál nézett minden hitszakadás alapformájára, a zsidóság elkülönülésére; nem átváltoztatva ilyeneket leírni: „Vétkükből inkább üdvösség fakadt a pogányoknak... elvetésük megbékélése a világnak... vétküik gazdagítja a világot... megfogyatkozásuk is hasznos a pogányoknak...” (Róm 11,11-12). A szakadások „haszna”. Sokkal mélyebb ez a titok, hogysem oly könnyű volna a végére járni. Szent Pál szinte a fejéhez kap a titok mélységének peremén és fölkiált: „Mekkora mélysége Isten gazdagságának, bölcsességének és tudásának! Mily megfoghatatlanok szándékai, mily kifürkészhetetlenek útjai!” (Róm 11,33). Nem is akarjuk most a kereszttel titkának kegyelmi áradásait, a kimondhatatlanokat szavakba foglalni. De a szakadásoknak néhány emberileg és történelmileg is megfogalmazható eredményét elsorolhatjuk.

A MEGMÁSÍTLAN SZENTÍRÁS. Örökségen osztozkodó és egymással vitában álló testvérek mindent megtehetnek, csűrhetik-csavarhatják a végrendelet szövegét, csak egyet nem tehetnek meg: változtatni a szövegen vagy beleszúrni benne nem lévő részeket. A féltékenyen figyelő másik testvér könnyen megállapíthatja a betoldást vagy változtatást. A békességes még csak eltűrné vagy elnézné az ilyen kegyes csalást, de a szeretetlenkedő nem.

A kétezer év történetében fellépő szellemi áramlatok mindig a Szentíráshoz hivatkoztak, annak a tekintélyére építettek. És ugyancsak mélyen emberi törekvés az, amire Szent Péter apostoltársa, Pál leveleivel kapcsolatban utal: „Akad némi nehezen érthető is bennünk, amit a tanulatlanok és a hitben ingadozók vesztükre fordítanak el, akárcsak a többi Írást” (2 Pét 3,16). Mindezek mellett még ott vannak a másolások és fordítások hiba-lehetőségei, amik azt eredményezték, hogy a mintegy 150.000 szavú újszövetségi szentírásban mintegy 450.000 eltérő olvasás (*lectio*

varians) szerepel a kódexek tanúsága szerint. Még sincs döntő értelmű változás a szent szövegekben, alig néhány jelent csak komoly nehézséget, azok is inkább peremproblémákra vonatkoznak. A különböző próbálkozások elsüllyedtek az apokrif irodalom tengerében. Emberileg is kicsoda nagy vívmány, hogy a keresztény felekezetek egyszövegű bibliát használhatnak és használhattak a történelem folyamán!

A BETŰ ÉS AZ ÉLET. Csodálatos az Isten Igéjének testbeöltözése, még csodálatosabb ennek az Igének emberi szóba való öltözése. Amennyit kinyilatkoztat az Istenből, annyit el is takarhat. És az ember mindig kísértve is van, hogy megálljon a szavaknál, sőt a betűknél, és ezzel minden veszélynek kitegye magát, ami a lélek, a szellem megállását, illetőleg megállítását idézi elő.

Hiszen elég csak a fordítások történetét megtekintenünk. Az apostolokban volt olyan szellemi rugalmasság, hogy az arámiról hamarosan átváltottak a „beszélő” görögre (*koiné*). Észak-Afrikában már a II. században elkészült az Itala nevű latin fordítás. De azután mintha megállt volna az idő. Amikor Szent Jeromos egymás után élő latinra fordítja a szent könyveket, Szent Ágostontól nagyon erős kritikát kap, hogy miért változtatja meg a régi fordítást; noha ő maga fiatal rétor korában eldobta a Szent Mónika által neki adott bibliát, nehogy elrontsa ékes rétori stílusát. És a Jeromos-féle Vulgata szöveg milyen hamar szilárd szöveggé lesz majd 1600 évig. De a többi fordítások is — akár római, akár keleti, akár protestáns közösségekben készüljenek — nagy vívmányként jelentkeznek, de rövidesen megállapodnak. A görögből ó-görög, a latinból ó-latin, a szlávból ó-szláv, a németből, angolból, magyarból ó-német, ó-angol, ó-magyar fordítás lesz, amihez nem nyúlnak hozzá évszázadokon keresztül. Mintha csak kőbe vésvé szeretné látni az ember az Isten szavát!... Azt azonban elfelejtjük, hogy a kőbe vésett szavak hamar átveszik a kövek tulajdonságait, bármennyire „a szellem és az élet” szavai legyenek is: a hidegséget, a merevséget, az élettelenséget, az egyszerűséget és a lezárttságot. És most már nemcsak szövegkritikai, de tágabb értelemben is. Ezeket az evangéliumtól idegen szellemi lerakódásokat fellazítani, a megkövesült formákat és fogalmazásokat feltörni, és az így támadt réseken át új életre segíteni a földön élő Isten országát — ez is rendeltetésük a hitbéli szakadásoknak.

A KIZÁRÓLAGOSSÁG ORVOSLÁSA. Érdekes megfigyelése volt Sigríd Undsetnek, a nagy konvertita norvég írónőnek. „Evangélius megtérések” tipikus esetekben a magabiztosság állapotában végződnek — írja —, a „katolikusok” a bűnbánatában (*Begegnungen und Trennungen*). A szektások egyéni megbizonyosodásait kissé irigykedve tapasztaljuk. A katolikusok sem voltak sohasem megkímélve az egyedüli és kizárólagosan birtokolt igazság fölényes tudatától, ha nem is annyira alanyi, de objektív értelemben.

Az Újszövetség ugyan elősegíteni látszik a minden mást kizáró bizonyosságot. Hiszen az ekeszarvától visszatekintőket, a „halottaiért” aggódókat (*Lk 9,59—61*) megrója, szembeállítja a legintimebben egymáshoz tartozókat (*Lk 14,26*). A „szeretett tanítvány”, a szeretet evangéliumának szerzője a másként vélekedőkkel kapcsolatban azt parancsolja, hogy „ne fogadjátok be házatokba, még csak ne is üdvözöljétek. Aki üdvözli őt, részese gonosz cselekedeteinek” (*2 Ján 10*). Szent Pál sem rest kijelenteni: „Ha valaki nem engedelmeskednék a levélben írt tanításnak, azt jegyezzétek meg, s kerüljétek társaságát, hadd eszméljen magára” (*2 Tessz 3,14*). És ha hozzávesszük, hogy a hiába intett felebaráttal úgy kell viselkedni „mintha pogány volna vagy vámos” (*Mt 18,17*), akkor emberileg nem csodálkozhatunk azon, hogy a két évezred történetében sorozatosan történnek kiközösítések, a csalhatatlannak vélt igazság birtoklásának diadalmi mámorában egymástól való elhatárolások, elkülönülések, amelyek minden oldalon — ahol hatalomhoz jutott valamelyik vallási irányzat, legyen az katolikus vagy bármilyen felekezet — eretnek üldözésekhez, inkvizíciókhoz, vallásháborúkhoz, kereszteshadjáratokhoz vezettek. És amelyek keresztény felekezet uralomra nem jutott, abban is kialakultak olyan magatartások, amikben Jézus már megérezkeli az emberölés szenvedélyét, mint ahogy ezt a ha-

ragtartókról, a felebarátját „butának” és „istentelennek” állítókról meg is mondja (Mt 6,22). De Jézus — aki nagy meggyőződéseket követelt követőitől — azt sehol sem mondotta, hogy gyűlölni, sőt megölni tartozunk másképpen gondolkodó felebarátainkat. Sőt, az istenhit eltorzulásának bélyegzi, hogy „mindaz, aki megöl titeket, azt hiszi, hogy szolgálatot tesz az Istennek” (Jn 16,2).

Honnét rakódott a kereszténységre — akár katolikus, akár más felekezetű Krisztus-követőkre — ez az antikrisztusi bélyeg? A szakadások fájdalmas valósága tudja csak felébreszteni minden keresztény felekezetben, hogy az Úr szavainak értelmezésében valahol hiba csúszhatott be, és a krisztusi magatartástól elszakított szavak keménysége, kökeménysége és hidegsége nem lehet Jézus akarata és kívánsága.

A POGÁNY ÉS A VÁMOS. Jézus fennebb idézett mondása lehetett kiindulópontja a kiközösítéseknek, és az ezekkel kapcsolatos igazságtalanságoknak és gyűlölködéseknek, sőt kegyetlenségeknek és gyilkolásoknak. De minden oldalon elfeledték, hogy ezt az a Jézus mondja, akit a zsidók joggal neveztek „a vámosok és bűnösök barátjának”. És aki nem szégyellte kijelenteni: „A vámosok és utcanők megelőznek titeket az Isten országában. Eljött ugyanis János, de nem hittek neki... a vámosok és utcanők hittek neki” (Mt 21,12). És a pogányokkal hogyan bánt? Nemcsak a kafarnaumi százados szolgáját gyógyítja meg, nemcsak a „helléneket” fogadja emberségesen (Jn 12,20), hanem Pilátussal is a humánus nyelvén tárgyal, nem megszállottan, nem elvakultan; „mikor szidalmazták, a szidalmat nem viszonozta, mikor szenvedett, nem fenyegetőzött” — emeli ki már Szent Péter is, mint követendő példát (1 Pét 2,23).

Igy ha meg akarjuk fogalmazni, hogy mit értett Jézus a „vedd úgy, mintha pogány volna vagy vámos” (Mt 18,17) szavakon, ebben Szent Pál igazíthat el. „Minek ítélkezzem azok fölött, akik kívül vannak?... A kinnlevők fölött majd Isten ítélkezik” (1 Kor 5,12—13). A többszörös intésre sem reagáló testvért tehát Istenre kell bízni, nem kell fölöslegesen és erőszakoskodva a kegyelem szervezett organizmusában (vagyis az egyházban) üdvösségéről gondoskodni, ha ő nem akarja. Ez a valóban szellemi magatartás legpregnansabbban Szent Pálnál abban mutatkozik meg, amit tanácsként a keresztény hitre tért egyik házasság esetében ad. „Ha a hitetlen fél elválk, hadd váljék el... hiszen békeségre hívtok titeket az Isten. Honnan tudod, te asszony, hogy megmentheted a férjed? Vagy honnan tudod, te férfi, hogy megmentheted feleségedet?” (1 Kor 7,16). Bizonyára voltak sokan, akik pogányságban maradó házastársuk iránti szeretettől, vagy a Jézustól meghirdetett felbonthatatlan házasság kötelezettségétől vezetettve kétségbeesett küzdelmeket vívtak őket elhagyni készülő hitvestársukért. Micsoda tisztelete az az emberi szabadságnak, és micsoda meghajlás az emberek üdvösségét szuverénül kézben tartó Isten akarata előtt!

A MONOLITIKUS ELKÉPZELÉSEK ORVOSSÁGA. Az igaz, hogy Isten a ki nyilatkoztatásban elindított egy földi téreken emberileg is megszervezett és rendezett üdvösség-folyamatot: az Ószövetségben a választott néphez, az Újszövetségben az egyházhoz való tartozást. De nem hagyott kétséget aziránt, hogy a kezét ezzel nem kívánta megkötni az üdvösség adásában. Jónás próféta könyvének éppen az a döntő igazsága, hogy a választott népen kívül máshoz is küld az Isten üdvösséget hirdető prófétákat, akik olyan eredményeket érnek el, hogy „a ninivei emberek e nemzedékkel együtt jelennek meg az ítéleten, és elítélik azt... A Dél királynője (is) ... elítéli azt, mert eljött a föld végső határáról, hogy meghallgassa a bölcs Salamont. De Salamonnál nagyobb van itt” (Mt 12,41—42). Tirusban és Szidonban lakó pogányokban, sőt még a hírhedt Szodoma lakóiban is van annyi érték, hogy „tűrhetőbb lesz a sorsa az ítélet napján” (Mt 11,21—22). Nem beszélve Jóbról, ki pogány földön élt, vagy az ugyancsak pogány Száreptai özvegyről, kihez Illés próféta küldetett, és az ugyancsak pogány Náámánról, akit Elizeus próféta gyógyított meg. Ezekre nyíltan utal az Úr Jézus (Lk 4,25 skk). Majd kimondja a választott néphez való tartozás egyetlen elvének megszüntét: „Sokan jönnek majd napkeletről és napnyugatról és letelepednek Ábrahám, Izsák és Jákob mellé a mennyek országában” (Mt 8,17).

De ugyanígy utal arra is, hogy a köréje csoportosuló társasághoz — a kezdődő egyházhoz — való tartozás sem olyan kizárólagos elv, mely egyedüli útja az általa hozott üdvösségnek. „Aki nincs ellenünk, velünk van” (Mk 9,39) — mondja ki az elvet Jézus éppen azzal kapcsolatban, amit János apostol tudat: „Láttunk valakit, aki a te nevedben ördögöt üzött, de nem követ minket. Megtöltöttuk neki, mert nem csatlakozott hozzánk” (uo. 38). Megfeddi őket a tilalomért, mint ahogy megfeddette őket a barátságtalan szamaritánusokra istennyilat lehívó magatartásukért, mert a szállást kérő Jézust „nem fogadták be” (ugyanis zarándokúton volt Jeruzsálem felé). Nyilván felekezeti elfogultsággal találkozik a szamaritánusoknál is, övéinél is. „Nem tudjátok, milyen lelkületűek vagytok. Az Emberfia nem azért jött, hogy lelkeket pusztítson, hanem hogy megmentse” (Lk 9,53 skk).

JÉZUS NÉVTELEN BARÁTAI. Igen figyelemre méltó, hogy az irgalmazó szeretet csodáit Jézus elsősorban nem azokkal gyakorolta, akik hozzátartoztak csoportjához [talán Péter anyósa az egyetlen, akit meggyógyított (Mt 8,15) és az a „néhány asszony — a kíséretében — kiket gonosz lelkektől és betegségekből gyógyított meg” (Lk 8,2)]. És nem is olyanokon, akik a Jézusba vetett hittől vezetve mentek hozzá, hanem olyanokon, akik talán nem is hallottak róla. A 38 év óta beteg „nem tudta, ki volt”, aki meggyógyította (Jn 5,13), miként a vakon született sem tud egyebet meggyógyítójáról, mint hogy „az az ember, akit Jézusnak hívnak” (Jn 9,11). Jézus későbbi találkozásokor megkérdi tőle: „Hiszel az Emberfiában?” „Ki az, Uram — kérdezi —, hinni akarok benne” (uo. 38).

De e futó kapcsolatok mellett találunk olyan barátokat, akik jelentős áldozatokat hoznak Jézusért, de a tanítványok név szerint nem ismerik őket. A jeruzsálemi bevonulás szamarának gazdája csak „valaki” (Lk 19,31), akinek áldozatos tetteére számít az Úr. És az utolsó vacsora házigazdáját nem neve, de „egy vizeskorsót vívó ember” mutatja meg az apostoloknak. Kik lehettek ezek a névtelen emberek, akiknek szeretetét ismerte az Úr, és akiknek áldozatosságára biztosan számított, de az állandóan vele lévő apostolok nem ismerték őket?

Éppen ez az utolsó mozzanat gondolkodtat el még jobban. Tudjuk, hogy Jézus csodálatos művészi alakítókézséggel tudta egy-egy jelentős alapításának vagy rendelkezésének mellékkörülményeit úgy összeválogatni (vagy helyesebben összevární), hogy azok plasztikus kifejezései legyenek kegyelmei titkáinak és gazdagságának. Az oltáriszentség alapítása látszott legfőbb gondjának szenvedése előtt (Lk 22,13), a ráemlékezés és a vele való egység jelének rendelte. Milyen csodálatosan egyesítette ebben az ökenikus szellemet! Szervezetbe tömörített közösségével ugyanis az anonim barát házában és költségein új rend szerinti papságot bevezetve és rendelve indítja el örök imáját az egységért.

A MELKIZEDEK-PROBLÉMA. A kinyilatkoztatás történetében évezredenként bukkann fel Melkizedek neve: Abrahámnál (1 Móz 1,18), Dávid zoltárában (109,4) és a Zsidókhoz írt levélben. Főpapként jelenik meg, aki az éppen valósulás útjára lépett üdvrenden kívülről, egészen váratlanul, szinte indokolás nélkül — mint a szöveg mondja: „apa, anya és nemzetségrend nélkül, napjainak kezdete és életének vége nélkül” — lép föl (Zsid 7,3), képviselve az üdvösségtörténet első ideitől kezdve azt, hogy az Isten, ha el is indít kinyilatkoztatása és üdvössége számára egy történelmi folyamatot, keze ezzel nem kötődik meg. És hogy Dávid zoltárában Melkizedek rendje szerinti főpap támad Jézusban, és nem az üdvtörténetileg elindított papság továbbfejlesztéseként tőkéletesíti papságát az utolsó vacsorán, hanem ezt az új papságot adja tovább. Ezzel felhívott minden őt követőt arra, hogy iránta való szeretetében ne zárja le magát, hanem őrizze meg a nyitott lelkűséget minden irányban. Ha az oltáriszentségben a régi pászka-áldozatot teljesíti be, és ezzel jelenvalóvá teszi a keresztáldozat mellett a kegyelem-szolgáltatás történelmi, társadalmi és pszichológiai kialakulásának és fejlődésének formáit és az azokhoz való kötődést, illetőleg ragaszkodást, a Melkizedek rendje szerinti papságban, mely az új áldozat bemutatásához szükséges, a papi hatalom mellett jelenvalóvá teszi a mások felé, vagy a más történelmi-társadalmi és pszichológiai alakulatok felé való nyitottságot is az elzárkózás, az elkülönülés, a kiközösítés helyett.

Az ökumenizmus nem akar mindent jóváhagyni. Az ökumenizmus nem akarja a saját maga irányát sem megtagadni, sem fellazítani. De Jézus magatartása szerint megtanít úgy hinni és ragaszkodni az általunk követett úthoz, igazsághoz és élethez, hogy nem veszítjük el érzékünket az üdvösség nagy lelki történéseinek más útjai iránt, mivel Ő a szellem szabadságának és egyéniségének tiszteletében akar mindenkit életközösségbe fogadni. Úgy, ahogy azt Szent Pál fogalmazta meg, és amit minden kereszténynek — legyen az katolikus vagy bármilyen más biblíás keresztény — lelke középebe kellene írni: „Futok a kitűzött cél felé, annak a hitvatásnak jutalmáért, amelyre Isten fölülről hívott meg Krisztus Jézus által... Amiben még másképp gondolkodtok, azt Isten majd föltárja nektek. De amit már elértünk, abban tartsunk ki” (Fil 3,16).

IJJAS ANTAL

A nyugati és keleti egyház dialógusához

Timkó Imre metszően világos könyvének* legnagyobb érdeme az a „re-cognitio”, tehát szabatosan lefordítva, annak újra való fölismerése — valójában újra való átélése —, hogy Krisztus egyházának apostolutódai, egymást kölcsönösen elismerve apostolutódoknak, két ellentétes oldalon állanak majdnem ezer év óta és e megosztottság hovatovábbi megkövesedéséért mind a két fél egymás iránti megértésének hiányosságai egyformán felelősek. XXIII. János zsinati és zsinaton kívüli megnyilatkozásaiban ezért kívánta az egyháztörténészektől a történelmi valóság földterítését. Azért, hogy az egymásért való felelősséget mind a két oldalról: vádák, viszontvadás, sőt önvadás nélkül láthassák és láttassák.

Vadás, viszontvadás és önvadás — majdnem ezer év különélése után? Akár a múlta, akár a mára szólóan mi értelmük volna ezeknek? Csak a valóság a fontos az egyetemes kereszténység történetében, de a miénkben is. Hiszen éppen a mi nemzetünk egyazon időben volt részese a még közös és egységes kereszténység mindkét felének, s mindkettő tradíciójából kapnia és merítenie lehetett. S a saját húsán kellett átélnie a fájdalmasan tépő hasadást, ahelyett, hogy ez a kettő — azonoságaival és különbségeivel — szerencsésen kiegészítette volna egymást a nemzet közlelkében, vallási és világi közkulturájában. Ha Róma és Bizánc nem válnak szét a kereszténységnek — sőt a keresztény ideológiának — két egymást kizárni kívánó pólusává, akkor kettőjük határterületén talán a magyarságé lehetett volna a legteljesebb és a legharmonikusabb kultúra, egyformán a latin és a görög — és kicsoda fölvirulást adhatott volna ez nemzetünk szellemének! Íme, ekkora a közünk Timkó Imre témájához.

Mindenekelőtt szenvedélytelenül és elfogulatlanul tudós könyv Timkó Imre könyve. A történész és a teológusé, s az elméleti és gyakorlati egyházpolitikusé, aki pontosan tudja, mit nem lehet és mit lehet elérnie. Utóbbi vonatkozásban — az egyházpolitikában — nem többet, mint a dialógust. Erről a következőket írja:

„A történész és a teológus együttes és egybehangolt munkájára van szükség ahhoz, hogy megteremtjük a párbeszéd szükséges előfeltételét, amely nélkül lehetetlen a dialógus. Ez pedig a történeti tények és események összefüggésének valódi ismeretét kívánja meg. Ebben a történésznek feladata az, hogy leveesse a régi szemlélet előtéléit és a tényeket feltáró, igaz történetet írjon. A teológusé pedig az, hogy az egyház teológiájáról helyes tanítással segítse a történelmet. A történetírás nem lehet a zsinat után többé az apológia eszköze, a teológiának pedig az a kötelessége, hogy az egyház arculatának időfölkötött vonásait és lényegének jezeit mutassa be, függetlenül a történelem folyamán hangsúlyt nyerő egyházpolitikai szempontoktól. A megújításnak ezeket a kötelező előfeltételeit csak az értheti meg, aki megértette már, hogy az egyház nem uralkodásra, hanem szolgálatra alapított közösség...”

Annak ellenére, hogy itt a szerző elhatárolja magát „történelem folyamán hangsúlyt nyerő”, ki nem mondottan időleges egyházpolitikai szempontoktól, nehéz vol-

* Timkó Imre: Keleti kereszténység, keleti egyházak. Szent István Társulat, Budapest, 1972.